

УДК: 635.1/.8(477)

КОЦЮБИНСЬКА Л. М. *, СКУБІЙ О. А., СТЕФКІВСЬКА Ю. Л.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

*email: linda-215@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Здійснити комплексний аналіз поточної ситуації в галузі овочівництва. Визначити ключові тенденції розвитку, ідентифікувати існуючі проблеми та розробити пропозиції щодо підвищення ефективності виробництва.

Для проведення дослідження було застосовано широкий спектр наукових методів, таких як порівняльний аналіз, узагальнення, програмно-цільовий підхід, статистичні методи та комп'ютерне моделювання економічних даних.

Сьогодні однією з пріоритетних стратегій сільськогосподарського виробництва є нарощування експортного потенціалу галузі овочівництва, яка за певних умов може розвиватися досить ефективно. Аналіз динаміки площ закритого ґрунту під овочеві культури в Україні за останні два десятиліття демонструє стійку тенденцію до зростання до 2020 року. Однак, починаючи з 2020 року, спостерігається різке скорочення цих площ, пов'язане з пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. Так, якщо у 2020 році площа вирощування овочів у закритому ґрунті досягла максимуму в 7069,8 га, то у 2022 році вона скоротилася до 4469,6 га.

Російська агресія завдала нищівного удару по українському агропромисловому комплексу, особливо постраждали овочівництво та баштанництво. Окупація територій, руйнування інфраструктури, дефіцит насіння та засобів захисту рослин призвели до скорочення посівних площ та значного подорожчання овочів.

Катастрофічне руйнування Каховської ГЕС спричинило масштабну екологічну катастрофу на півдні України, наслідком чого стало затоплення та засолення значних площ родючих земель (понад 20 тис. га), традиційно використовуваних для вирощування овочів (понад 40% від загальної кількості). Це, у свою чергу, викликало скорочення виробництва овочевої продукції на третину, що обумовило дефіцит овочів на внутрішньому ринку, особливо в регіонах, постраждалих від окупації. Незважаючи на зусилля виробників, повністю компенсувати ці втрати в короткі терміни є вкрай складно.

Війна внесла суттєві корективи в традиційні агропромислові ланцюжки, і формування нових центрів виробництва овочів є одним із найяскравіших проявів цієї трансформації. Виробництво овочевих культур поступово переміщується з традиційних південних регіонів до центральної та західної частини країни. Нові центри овочівництва можна поділити на кілька типів:

- **Переселенці:** Фермерські господарства, вимушені переїхати з прифронтових зон, створюють нові виробництва в центральних та західних областях.

- **Розширення виробництва:** Існуючі фермерські господарства в центральній та західній

Україні збільшують обсяги виробництва овочів, характерних для їхніх регіонів.

- **Нові гравці:** З'являються нові компанії, які освоюють вирощування нових культур у регіонах, де раніше вони не були поширені.

Українські овочівники активно адаптуються до нових умов. Великі тепличні комплекси, такі як «Тепличний», шукають нові локації для розвитку виробництва. Паралельно з цим, фермери з постраждалих регіонів, зокрема з Миколаївщини, розширюють свої господарства в інших областях, таких як Чернігівська, Вінницька, Рівненська та інші.

Уряд України ініціював масштабну програму підтримки аграрного сектору, спрямовану на розвиток тепличного господарства та садівництва. З літа 2022 року аграрії мають змогу отримати значні гранти на будівництво теплиць та закупівлю необхідного обладнання. Ця ініціатива покликана стимулювати розвиток вітчизняного виробництва овочів та фруктів, особливо з огляду на потреби внутрішнього ринку та експорту. Станом на 25 липня 2024 року гранти для тепличного господарства отримали 54 підприємства на загальну суму 280,35 млн. грн. під площі 66,66 га.

Українське овочівництво має всі шанси стати одним із лідерів галузі. Активна державна політика, спрямована на розвиток тепличного господарства та розширення посівних площ, свідчить про визнання важливості цього сектору для економіки країни та прагнення забезпечити продовольчу безпеку.

Південь України, зокрема Дніпропетровщина, Одещина та Миколаївщина, традиційно є найбільшими виробниками овочів. Ці регіони займають понад 66 тисяч гектарів під овочеві культури. Водночас, Київська область демонструє динамічне зростання цього сектору, виділивши під овочівництво понад 36 тисяч гектарів.

Збільшення ефективності овочівництва має бути орієнтоване на зниження собівартості продукції та підвищення прибутковості. Досягти цього можна за рахунок оптимізації технологічних процесів, впровадження ресурсозберігаючих технологій, а також за рахунок підвищення врожайності. Це передбачає використання високопродуктивних сортів та гібридів, ефективних систем зрошення, а також застосування органічних та мінеральних добрив, біологічних засобів захисту рослин. Важливу роль відіграє і вдосконалення систем збуту та логістики. Важливим аспектом є також механізація виробничих процесів, що дозволяє знизити трудомісткість і підвищити продуктивність праці. Досягненню поставлених цілей в області сільськогосподарства сприятиме реалізація стратегії розвитку підприємств овочевої галузі.

Ключові слова: овочівництво, тепличне господарство, ринок, ефективність.